

LECTIO DIVINA SEGÉDANYAG

a szentmise evangéliumi szakaszához

Jn 2,13-25

Nagyböjt 3. vasárnap („B” év)

Ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká!

PÉCSI EGYHÁZMEGYE

„REMÉNYT ÉS JÖVŐT ADOK NEKTEK”
(JEREMIÁS 29,11)

+ EVANGÉLIUM Szent János könyvéből

Ne tegyétek Atyám házáat vásárcsarnokká!

Abban az időben mivel közel volt a zsidók húsvétja, Jézus fölment Jeruzsálembe. A templomban árusokat talált, akik ökröt, juhot és galambot árultak, valamint pénzváltókat, akik ott ültek. Ekkor kötelekből ostort font, és kikergette mindnyájukat a templomból, ugyanígy a juhokat és az ökröket is, a pénzváltók pénzét pedig szétszórta. Az asztalokat felforgatta, a galambárusoknak meg azt mondta: „Vigyétek innét ezeket, ne tegyétek Atyám házáat vásárcsarnokká!” Tanítványainak eszébe jutott, hogy írva van: „Emészt a házadért való buzgóság.”

A zsidók erre így szóltak: „Miféle csodajelel mutatsz, hogy ezeket teszed?”

Jézus azt válaszolta: „Romboljátok le ezt a templomot, és én három nap alatt fölépítem!”

A zsidók azt felelték: „Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, és te három nap alatt fölépítéd azt?”

Ő azonban testének templomáról beszélt. Amikor föltámadt a halálból, tanítványainak eszébe jutott, hogy ezt mondta, s hittek az Írásnak és Jézus szavainak.

És amíg (Jézus) a húsvét ünnepén Jeruzsálemben volt, sokan hittek az ő nevében, mert látták csodáit, amelyeket tett. Jézus azonban nem bízott bennük, mert ismerte mindnyájukat, és nem szorult rá, hogy bárki is tanúskodjék előtte az emberről. Tudta ő, hogy mi lakik az emberben.

1. LECTIO – OLVASÁS

1.1. GÖRÖG SZÖVEG SZÓ SZERINTI FORDÍTÁSA

¹³ Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς.

És közel volt a zsidók húsvétje és felment Jeruzsálembe Jézus.

¹⁴ καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους,

És talált a templomban ökröket és juhokat és galambokat árulókat és ott ülő pénzváltókat,

¹⁵ καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεεν τὸ κέρμα καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψεν,

és csinálva ostort a kötelekből kiűzte mindnyájukat a templomból, a juhokat és az ökröket is, és kiszórta a pénzváltók váltópénzét és az asztalokat feldöntötte,

¹⁶ καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν εἶπεν· Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου.

és a galambokat árulóknak mondta: „Vigyétek el ezeket innen, ne tegyétek az Atyám házáat kereskedés házává (olyan házzá, amely áruház)!”

¹⁷ ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν· Ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεται με.

Emlékeztek a tanítványai, hogy írva van: „A házáért való buzgóság fog megemészteni engem.”

¹⁸ ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπαν αὐτῷ· Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς;

Feleltek tehát a zsidók és mondták neki: „Milyen jelet mutatsz nekünk, hogy ezeket teszed?”

¹⁹ ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς· Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν.

Felelt Jézus és mondta nekik: „Romboljátok le ezt a templomot és három nap alatt fel fogom azt állítani.”

²⁰ εἶπαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Τεσσαράκοντα καὶ ἑξ ἔτεσιν οἰκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν;

Mondták tehát a zsidók: „Negyvenhat évig épült ez a templom és te három nap alatt fel fogod azt állítani?”

²¹ ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ.

Ő viszont testének templomáról beszélt.

²² ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγεν, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ καὶ τῷ λόγῳ ὃν εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.

Miután tehát feltámadt a halálból, tanítványai emlékeztek, hogy ezt mondta és hittek az Írásnak és a beszédnek, amit mondott Jézus.

²³ Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει.

Amikor pedig a jeruzsálemiek körében volt húsvét ünnepén, sokan hittek a nevében, látva a jeleit, amiket tett.

²⁴ αὐτὸς δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν αὐτὸν αὐτοῖς διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας

De maga Jézus nem bízta magát rájuk, mert ő ismerte mindnyájukat

²⁵ καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

és, mert nem volt szüksége arra, hogy valaki tanúságot tegyen az emberről, ugyanis maga ismerte mi van az emberben.

1.2. NOVA VULGATA ÉS MAGYAR FORDÍTÁSOK

NOVA VULGATA

Szent István Társulat fordítása

Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat fordítása

Békés-Dalos Újszövetségi Szentírás

Károli Gáspár revideált fordítása

Simon Tamás László O.S.B. Újszövetség-fordítása

¹³ ET PROPE ERAT PASCHA IUDAEORUM, ET ASCENDIT HIEROSOLYMAM IESUS.

¹³ **A zsidók húsvétjának közeledtével Jézus fölment Jeruzsálembe.**

¹³ Közel volt a zsidók Pászkája, és Jézus fölment Jeruzsálembe.

¹³ ***Közel volt a zsidók húsvétja. Jézus fölment Jeruzsálembe.***

¹³ *Mert közel vala a zsidók husvétja, és felméne Jézus Jeruzsálembe.*

¹³ Közel volt a zsidók húsvétja, és Jézus felment Jeruzsálembe.

¹⁴ ET INVENTI IN TEMPLO VENDENTES BOVES ET OVES ET COLUMBAS, ET NUMMULARIOS SEDENTES;

¹⁴ **A templomban kalmárokat talált, akik ökröt, juhot és galambot árultak, valamint pénzváltókat, akik ott telepedtek le.**

¹⁴ A templomban ökör-, juh- és galambkereskedőket talált, s az odatelepedett pénzváltókat.

¹⁴ ***A templomban kereskedőket talált, akik ökröket, juhokat és galambokat árusítottak, és pénzváltókat, akik ott telepedtek le.***

¹⁴ *És ott találá a templomban az ökrök, juhok és galambok árúsait és a pénzváltókat, a mint ülnek vala:*

¹⁴ A Templomban ökor-, juh- és galambárusokat, valamint pénzváltókat talált.

¹⁵ ET CUM FECISSET FLAGELLUM DE FUNICULIS, OMNES EIECIT DE TEMPLO, OVES QUOQUE ET BOVES, ET NUMMULARIORUM EFFUDIT AES ET MENSAS SUBVERTIT;

¹⁵ **Kötélből ostort font, és mind kiűzte őket a templomból, juhaikkal és ökreikkel együtt, a pénzváltók pénzét szétszórta, asztalaikat felforgatta,**

¹⁵ Akkor kötelekből ostort font, és mindnyájukat kizavarta a templomból a juhokkal és az ökrökkel együtt, a pénzváltók pénzét szétszórta, az asztalaikat fölforgatta.

¹⁵ **Kötelekből ostort font, és mindnyájukat kiűzte a templomból, a juhokkal és ökrökkel együtt. A pénzváltóknak pénzét szétszórta és asztalaikat fölforgatta.**

¹⁵ *És kötélből ostort csinálván, kiűzé mindnyájokat a templomból, az ökröket is a juhokat is; és a pénzváltók pénzét kitölté, az asztalokat pedig feldönté;*

¹⁵ Ekkor kötélből korbácsot csinált, és kiűzte őket mind, valamint az ökröket és a juhokat is a Templomból. A pénzváltók pénzét a földre szórta, az asztalokat pedig felborította.

¹⁶ ET HIS, QUI COLUMBAS VENDEBANT, DIXIT: “AUFERTE ISTA HINC! NOLITE FACERE DOMUM PATRIS MEI DOMUM NEGOTIATIONIS”.

¹⁶ **a galambárusoknak meg azt mondta: „Vigyétek innét ezeket, ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká!”**

¹⁶ A galambárusoknak pedig azt mondta: »Vigyétek el innen ezeket, ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká!«

¹⁶ **A galambárusokhoz pedig így szólt: „Vigyétek el innét ezeket! Ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká!”**

¹⁶ *És a galambárusoknak monda: Hordjátok el ezeket innen; ne tegyétek az én Atyámnak házát kalmárság házává.*

¹⁶ A galambárusoknak ezt mondta: – Vigyétek ezeket innét! Ne tegyétek az én Atyám házát továbbra is a kalmárkodás házává!

¹⁷ RECORDATI SUNT DISCIPULI EIUS QUIA SCRIPTUM EST: “ZELUS DOMUS TUAE COMEDIT ME”.

¹⁷ **Tanítványainak eszükbe jutott az Írás szava: „Emészt a házadért való buzgalom.”**

¹⁷ Akkor tanítványai visszaemlékeztek arra, hogy írva van: »Emészt engem a buzgóság házadért«.

¹⁷ ***Tanítványainak akkor eszükbe jutott az Írás szava: „Buzgóság emészt el házadért.”***

¹⁷ *Megemlékezésnek pedig az ő tanítványai, hogy meg van írva: A te házadhoz való féltő szeretet emészt engem.*

¹⁷ Tanítványai visszaemlékeztek, hogy meg van írva: A házad iránti buzgalom fog felemészteni engem.

¹⁸ RESPONDERUNT ERGO IUDAEI ET DIXERUNT EI: “QUOD SIGNUM OSTENDIS NOBIS, QUIA HAEC FACIS?”.

¹⁸ **A zsidók azonban szót emeltek, ezekkel a szavakkal fordultak hozzá: „Miféle csodajelel mutatsz, hogy ezt mered tenni?”**

¹⁸ A zsidók azonban megszólították, és azt kérdezték tőle: »Milyen csodajelel mutatsz nekünk, hogy ezeket cselekszed?«

¹⁸ ***Erre a zsidók szót emeltek és megkérdezték: „Milyen csodajellel bizonyítod, hogy jogod van ehhez?”***

¹⁸ *Felelének azért a zsidók és mondának néki: Micsoda jelt mutatsz nekünk, hogy ezeket cselekszed?*

¹⁸ A zsidók pedig megszólaltak, és megkérdezték tőle: – Milyen jelet mutatsz nekünk, amelynek alapján ezeket teszed?

¹⁹ RESPONDIT IESUS ET DIXIT EIS: “SOLVITE TEMPLUM HOC, ET IN TRIBUS DIEBUS EXCITABO ILLUD”.

¹⁹ **Jézus azt válaszolta: „Bontsátok le ezt a templomot, és harmadnapra fölépítem.”**

¹⁹ Jézus azt felelte nekik: »Bontsátok le ezt a templomot, és én három nap alatt fölépítem azt!«

¹⁹ ***Jézus így felelt: „Bontsátok le a templomot, és én harmadnapra fölépítem azt.”***

¹⁹ *Felele Jézus és monda nekik: Rontsátok le a templomot, és három nap alatt megépítem azt.*

¹⁹ Jézus így felelt nekik: – Romboljátok le ezt a szentélyt, és én három nap alatt felállítom.

²⁰ DIXERUNT ERGO IUDAEI: “QUADRAGINTA ET SEX ANNIS AEDIFICATUM EST TEMPLUM HOC, ET TU TRIBUS DIEBUS EXCITABIS ILLUD?”.

²⁰ **A zsidók ellene vetették: „Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, s te három nap alatt újjáépítenéd?”**

²⁰ A zsidók erre így szóltak: »Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, és te három nap alatt fölépítenéd?«

²⁰ ***A zsidók megütköztek ezen: „Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, és te három nap alatt akarod fölépíteni?”***

²⁰ *Mondának azért a zsidók: Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, és te három nap alatt megépítéd azt?*

²⁰ Ezt mondták rá a zsidók: – Negyvenhat esztendeig épült ez a szentély, és te három nap alatt felállítod?

²¹ ILLE AUTEM DICEBAT DE TEMPLO CORPORIS SUI.

²¹ **De ő saját teste templomáról beszélt.**

²¹ De ő a saját testének templomáról mondta ezt.

²¹ **Ő azonban saját testének templomára gondolt.**

²¹ *Ő pedig az ő testének templomáról szól vala.*

²¹ Ő azonban arról a szentélyről beszélt, amely az ő teste.

²² CUM ERGO RESURREXISSET A MORTUIS, RECORDATI SUNT DISCIPULI EIUS QUIA HOC DICEBAT, ET CREDIDERUNT SCRIPTURAE ET SERMONI, QUEM DIXIT IESUS.

²² **Amikor föltámadt a halálból, tanítványai visszaemlékeztek ezekre a szavakra, s hittek az Írásnak és Jézus szavainak.**

²² Amikor föltámadt a halálból, tanítványai visszaemlékeztek, hogy ezt mondta, és hittek az Írásnak, és a szónak, amelyet Jézus mondott.

²² ***Mikor aztán föltámadt halottaiból, tanítványai visszaemlékeztek erre a mondására és hittek az Írásnak meg Jézus szavainak.***

²² *Mikor azért feltámadt a halálból, megemlékezének az ő tanítványai, hogy ezt mondta; és hívének az írásnak, és a beszédnek, a melyet Jézus mondott vala.*

²² Ezért, amikor azután feltámadt a halálból, tanítványai visszaemlékeztek, hogy ezt mondta, és hittek az Írásnak és a szónak, amelyet Jézus mondott.

²³ CUM AUTEM ESSET HIEROSOLYMIS IN PASCHA, IN DIE FESTO, MULTI CREDIDERUNT IN NOMINE EIUS, VIDENTES SIGNA EIUS, QUAE FACIEBAT.

²³ **Akkor, amikor húsvét ünnepe alkalmával Jézus Jeruzsálemben tartózkodott, sokan hittek benne, mert látták a csodákat,**

²³ Amikor Jeruzsálemben volt Húsvét ünnepén, sokan hittek az ő nevében, mert látták csodajeleit, amelyeket művelt.

²³ ***Húsvét ünnepén amikor még Jeruzsálemben tartózkodott, sokan hittek benne, mert látták az általa művelt csodákat.***

²³ *A mint pedig Jeruzsálemben vala husvétkor az ünnepen, sokan hívének az ő nevében, látván az ő jeleit, a melyeket cselekszik vala.*

²³ Amíg a húsvét ünnepén Jeruzsálemben volt, sokan hittek az ő nevében, mert látták a jeleket, amelyeket tett.

²⁴ IPSE AUTEM IESUS NON CREDEBAT SEMETIPSUM EIS, EO QUOD IPSE NOSSET OMNES,

²⁴ **amelyeket tett. Jézus azonban nem bízott bennük, mert ismerte mindnyájukat,**

²⁴ De Jézus nem bízta magát rájuk, mert ismerte mindnyájukat, s mert

²⁴ ***De Jézus nem bízott bennük, mert ismerte mindnyájukat,***

²⁴ *Maga azonban Jézus nem bízta vala magát rájuk, a miatt, hogy ő ismeré mindnyájukat,*

²⁴ Jézus azonban nem bízott bennük, mert ismerte mindnyájukat,

²⁵ ET QUIA OPUS EI NON ERAT, UT QUIS TESTIMONIUM PERHIBERET DE HOMINE; IPSE ENIM SCIEBAT QUID ESSET IN HOMINE.

²⁵ **s nem szorult rá, hogy bárki is felvilágosítsa az emberről. Tudta, mi lakik az emberben.**

²⁵ nem szorult rá, hogy valaki tanúságot tegyen az emberről; jól tudta ugyanis, hogy mi lakik az emberben.

²⁵ ***és nem szorult rá, hogy bárki is fölvilágosítsa az emberről. Tudta ő mi lakik az emberben.***

²⁵ *És mivelhogy nem szorult rá, hogy valaki bizonyágot tegyen az emberről; mert magától is tudta, mi volt az emberben.*

²⁵ és nem volt szüksége arra, hogy bárki tanúskodjék az emberről, mert ő maga is tudta, hogy mi lakik az emberben.

1.3. BEHATÁROLÁS

A kánai menyegzőt követően (Jn 2,1-12) és Jézusnak Nikodémussal való találkozása előtt (Jn 3,1-21) írja le az evangélista a templom megtisztításáról szóló epizódot (Jn 2,13-25).

1.4. SZÓ SZERINTI ÜZENET

Az evangélista ebben a perikópában beszéli el Jézus első jeruzsálemi nyilvános tettét, amely ezáltal még hangsúlyosabbá válik. János szimbolikusan kifejezi,

– hogy Jézus a Templomnak az ura.

– hogy Krisztus az ószövetségi áldozatok beteljesítője. Ő maga az Áldozat, aki teljesen odaadja magát az Atyának az emberek üdvösségeért.

– hogy a Mester azért jött, hogy megtisztítson és felszabadítson minden embert.

- hogy Jézus fel akarja tárni, hogy Isten a mi Atyánk, aki szeretet-közösségébe (jelképesen a templomába, a házába) hív mindenkit.
- hogy Krisztus az, aki ismeri az embert. Ő az, aki az embert boldoggá, annak életét teljessé tudja tenni.
- hogy az isteni Mester határozottan küzd a gonosszal szemben. A bűnre mindig nemet, az emberre pedig igent mond.
- hogy Jézus a halálával és feltámadásával váltja meg a világot.

1.5. KULCSSZAVAK RÖVID ELEMZÉSE

οἶκος (*ojkon*): házat (Jn 2,16)

Az újszövetségi Szentírásban ehhez a szóhoz egyszer kapcsolódik az „atya” (a gyermek Mózeset három hónapig az atyai házában táplálták: ApCsel 7,20) és kétszer az „atyám” kifejezés (a dúsgazdag ezzel utal az atyja házára Ábrahámval beszélve: Lk 16,27; Jézus pedig a jeruzsálemi templomról mint az Atyja házáról szól: Jn 2,16). Ez utóbbihoz szorosan fűződik az „Isten háza” szókapcsolat, amely a szentélyt, illetve a templomot jelöli: Mt 12,4; Mk 2,26; Lk 6,4 (amikor Dávidnak ad a szent kenyerekből Ahimelek pap-1Sám 21,7), Zsid 10,21. Továbbá megjelenik az Isten házának a személyekre vonatkozó (az élő Isten egyházára: 1Tim 3,15, az Isten házanépére: 1Pét 4,17), illetve spirituális és szimbolikus jelentéstartalma is (a keresztényeknek mint élő köveknek lelki házzá kell épülniük: 1Pét 2,5). A szó tehát egy bensőséges, személyes kapcsolatot fejez ki az Atya és Jézus, Isten és az emberek, hívők és hívők között.

ἐμνήσθησαν (*emnészthészán*): emlékeztek (Jn 2,17.22)

Az evangéliumokban leggyakrabban Jézus szavaira való visszaemlékezést jelöl ez a szó, ami többnyire az Úr szenvedés-történetéhez és feltámadásához (Mt 26,75; Mt 27,63; Lk 24,6-8; Jn 2,22; Jn 12,16), egyszer pedig az Atya háza iránti buzgóságához (Jn 2,17) kapcsolódik. A tanítványok (Mt 26,75; Jn 2,17.22; Jn 12,16), a sírhoz menő asszonyok (Lk 24,6-8) a Mester szavára szeretettel gondolnak vissza, míg a főpapok és a farizeusok egy csoportja viszont gonosz szándékkal (Mt 27,63). Egy alkalommal pedig ez a kifejezés jelöli azt is, hogy maga Jézus fog emlékezni a latorra, aki az ő irgalmát kéri a kereszten (Lk 23,42). Mindezek fényében megállapíthatjuk tehát, hogy ez a szó arra tanít, hogy figyelmes szeretettel emlékezzünk az Úr szavára, elsősorban halálára és feltámadására, és ebből az emlékezésből forrásozzék keresztény életünk s tanúságtételünk.

ναός (*náosz*): templom (Jn 2,19-21)

Ebben a szakaszban ez a kifejezés egyrészt jelenti a kőből épült jeruzsálemi templomot (Jn 2,19-20), másrészt pedig Jézus Krisztus testének válik a jelképévé (Jn 2,21). Ez utóbbi jelentéshez kapcsolódik Szent Pál tanítása is, aki a hívők testét Isten templomának (1Kor 3,16-17), illetve a bennük lakó Szentlélek templomának nevezi (1Kor 6,19). Isten szeretetének és kinyilatkoztatásának a fényében felragyog tehát minden

ember szentsége és méltósága. Vagyis, mint a templomot, úgy kell tisztelni és védeni minden ember életét.

1.6. KONTEXTUÁLIS – KÁNONI PÁRHUZAMOK

Párhuzamok János evangéliumán belül

Jn 3,2 Ez éjnek idején fölkereste Jézust, s így szólt hozzá: „Rabbi, tudjuk, hogy Istentől jött tanító vagy, hisz senki sem vihet végbe olyan jeleket, amilyeneket te végbeviszel, ha nincs vele az Isten.”

Jn 4,45 Mégis, amikor Galileába ért, a galileaiak szívesen fogadták, mert mind látták, amit az ünnep alkalmával Jeruzsálemben tett, hisz ott voltak az ünnepen.

Jn 4,48 Jézus azonban így szólt: „Hacsak jeleket és csodákat nem láttok, nem hisztek.”

Jn 5,39 Fürkészitek az Írásokat, mert azt hiszitek, hogy örök életet találtok bennük.

Jn 6,4 Közel volt a húsvét, a zsidók ünnepe.

Jn 6,15 Jézus észrevette, hogy körül akarják venni, erőszakkal meg akarják tenni királynak, azért visszament a hegyre, egyedül.

Jn 6,30 De ők így folytatták: „Hadd lássuk, milyen csodajelet viszel végbe! Akkor majd hiszünk neked. Mit tudsz tenni?”

Jn 7,31 A népből sokan hittek benne. „Hát több csodajelet visz végbe, ha eljön a Messiás, mint amennyit ez végbevitt?” – kérdezték.

Jn 9,16 A farizeusok közül némelyek így vélekedtek: „Ez az ember nem Istentől való, hisz nem tartja meg a szombatot.” Mások ellene vetették: „Hogyan tehet bűnös ember ilyen csodát?” Így szakadás támadt közöttük.

Jn 11,47-48 Erre a főpapok és a farizeusok összehívták a főtanácsot, és megkérdezték: „Mit tegyünk? Ez az ember nagyon sok csodát tesz. Ha tovább tűrjük, mindnyájan hinni fognak benne, aztán jönnek a rómaiak, és elpusztítják szentélyünket is, népünket is.”

Jn 11,55 Közel volt a zsidók húsvétja, és a vidékről sokan fölmentek Jeruzsálembe, hogy megtisztuljanak.

Jn 12,16 Tanítványai először nem értették, de amikor Jézus megdicsőült, ráeszméltek, hogy ami történt vele, azt megírták róla.

Jn 12,37 Jóllehet ennyi csodát tett a szemük láttára, mégsem hittek benne.

Jn 13,1 Húsvét ünnepe előtt történt: Jézus tudta, hogy elérkezett az óra, amikor a világból vissza kell térnie az Atyához, mivel szerette övéit, akik a világban maradtak, mindvégig szerette.

Jn 14,26 S a Vigasztaló, a Szentlélek, akit majd a nevemben küld az Atya, megtanít benneteket mindenre és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek.

Jn 16,30 Így világossá vált előttünk, hogy mindent tudsz, s nincs szükséged rá, hogy valaki is kérdezzen. Ezért hisszük, hogy az Istentől jöttél.

Jn 20,9 Eddig ugyanis nem értették az Írást, amely szerint föl kellett támadnia a halálból.

Jn 20,29-30 Jézus csak ennyit mondott: „Hittél, mert láttál. Boldogok, akik nem látnak, mégis hisznek.” Jézus még sok más csodajelet is mutatott tanítványai előtt, amelyeket nem jegyeztek föl ebben a könyvben.

Szinoptikus párhuzamok

Mt 9,4 Jézus belelátott gondolataikba, ezért megkérdezte: „Miért gondoltok magatokban rosszat?”

Mt 12,6 Mondom nektek: itt nagyobb dolgról van szó, mint a templom.

Mt 16,1 Farizeusok és szadduceusok mentek hozzá, hogy próbára tegyék.

Mt 16,21 Ettől kezdve Jézus jelezni kezdte tanítványainak: Jeruzsálembe kell mennie, sokat kell szenvednie a vénektől, a főpapoktól és az írástudóktól, megölik, de harmadnap feltámad.

Mt 21,12-13 Jézus bement a templomba, és kiűzte onnan, akik a templomban adtak-vettek. A pénzváltók asztalait és a galambárusok padjait felforgatta. „Meg van írva – mondta –, hogy az én házamat az imádság házának fogják nevezni, ti pedig rablók barlangjává teszitek.”

Mt 26,61 s így vádaskodott: „Azt állította: Le tudom bontani az Isten templomát, és három nap alatt újra fel tudom építeni.”

Mt 27,40 mondogatták: „Te, aki lebontod és harmadnapra fölépítéd a templomot, szabadítsd meg magad! Ha Isten Fia vagy, szállj le a keresztről!”

Mk 11,15-17 Megérkeztek Jeruzsálembe. Bement a templomba, s kiűzte, akik adtak-vettek a templomban, a pénzváltók asztalait és a galambárusok állványait pedig felforgatta. Nem engedte meg senkinek, hogy valamit is keresztülvigyen a templom területén. Tanított, és mondta nekik: „Nemde meg van írva: Az én házamat az imádság házának fogják hívni minden nép számára? Ti meg rablók barlangjává tettétek.”

Mk 14,58 Hallottuk, amikor kijelentette: Lebontom ezt az emberi kéz építette templomot, és három nap alatt másikat építek, amely nem emberi kéz alkotása.

Mk 15,15 Erre Pilátus, aki eleget akart tenni a tömeg kérésének, szabadon bocsátotta nekik Barabást, Jézust pedig megostoroztatta, és átadta, hogy feszítsék keresztre.

Mk 15,29 Az arra menők káromolták, csóválták a fejüket s mondogatták: „Te, aki lerombolod a templomot, és három nap alatt felépítéd”

Lk 2,49 Ezt felelte: „De miért kerestetek? Nem tudtátok, hogy nekem Atyám dolgaiban kell lennem?”

Lk 19,23 Miért nem adtad hát oda pénzemet a pénzváltóknak, hogy megjövet kamatostul kaptam volna vissza?

Lk 19,45-46 Aztán bement a templomba és kiűzte onnan a kereskedőket. „Írva van – mondta nekik –: házam az imádság háza, ti pedig rablók barlangjává tettétek.”

Kánoni elemzés (párhuzamok a Szentírás más könyveiben)

Zsolt 69,10 Mert a buzgóság emésztett házadért, s ha téged gyaláztak, rám hullt a gyalázat.

Neh 13,7 és visszatértem Jeruzsálembe. Akkor láttam, mi gonoszsgot művelt Eljasib Tóbiás javára: az Isten házának előcsarnokában berendezett neki egy kamrát.

Zak 14,21 Minden edény, ami csak Jeruzsálemben és Júdában lesz, a Seregek Urának szent tulajdona lesz. Azok, akik áldozatot akarnak bemutatni, eljönnek, vesznek belőlük, és főznek bennük. Nem lesznek többé kereskedők a Seregek Urának templomában azon a napon.

Mal 3,1-4 Nézzétek, elküldöm hírnökömet, hogy elkészítse előttem az utat. Hamarosan belép szentélyébe az Úr, akit kerestek, és a szövetség angyla, aki után vágyakoztok. Lám, már jön is! – mondja a Seregek Ura. De ki fogja tudni elviselni jövedele napját? És ki maradhat állva, amikor megjelenik? Mert olyan, mint az olvasztók tüze és a ványolók lúgja. Leül, mint az ezüstolvasztó és -tisztító mester. Megtisztítja Lévi fiait, megfinomítja őket, mint az aranyat és az ezüstöt, hogy méltóképpen mutassák be az áldozatot az Úrnak. Júda és Jeruzsálem áldozata tetszeni fog akkor az Úrnak, éppúgy, mint a régmúlt időkben, mint az első években.

ApCsel 6,14 Hallottuk, amint mondta: Az a názáreti Jézus romba dönti ezt a helyet és megváltoztatja a Mózesről ránk hagyott szokásokat.

1Kor 1,22 A zsidók csodajeleket kívánnak, a görögök bölcsességet követelnek

1Kor 6,19 Nem tudjátok, hogy testetek a bennetek lakó Szentlélek temploma, akit Istentől kaptatok? Nem tudjátok, hogy nem vagytok a magatokéi?

2. MEDITATIO – ELMÉLKEDÉS

2.1. PATRISZTIKUS NÉZŐPONT

Szent Ágoston: a Hiszekegyben azt találjuk, hogy az Egyház a Szentháromság után következik, ahogy a ház annak megnevezése után jön, aki benne lakik, a templom Isten után, a város pedig alapítója mögött. Az Egyház itt teljességében értendő, nem csupán az a része, amelyik a földön zarándokútját járja, napkelettől napnyugatig dicsőíti az Urat (Zsolt 112,3), és a rabszolgaságból szabadulva új éneket énekel, hanem az a része is, amelyik mennyben való megalapítása óta mindig Istenhez ragaszkodott és semmi gonosz nem fogott rajta. Ez utóbbi a szent Angyalok Egyháza, amelyik a másik, még zarándokúton levő Egyházat segíti. Az örök boldogságban mindkét rész eggyé lesz, de a szeretet kötelékében már most is eggyé tartoznak, annál inkább, minthogy egyik is, másik is ugyanannak az Istennek szolgál.

Origenész: A templom példáján megérthetjük annak a kornak a szellemiségét, amelyben Isten Igéje élt, a Krisztus tanítása előtti kort, amelyben az állatias ösztönök uralkodtak. Az ökör, a talaj művelője, a földi vágyak szimbóluma, a juh az összes állat közül a legirracionalisabb és legeggyűzőbb, a gondolkodás-képtelenség jelképe, a galamb a lenge és ideiglenes gondolatok megtestesítője, a pénz pedig a földi javak világa. Ezt a pénzt Krisztus kiűzte tanítása által, hogy Atyja háza ne lehessen többé vásártér.

Úgy vélem, mindkét test – a templom és Jézus teste is – az Egyház előképe, amely élő kövekből áll össze szellemi felépítménnyé, szent papsággá. Szent Pál szerint te Krisztus teste vagy, pontosabban annak tagja. Noha a kőszerkezet töredezettnek, Krisztus testének csontjai darabokra törhetnek tűnhetnek ellenségeskedés és üldöztetések miatt, a templom mégis újra fel fog épülni három nap alatt: akkor jön el a harmadik nap, amikor az új ég és új föld elérkezik. Ahogyan ugyanis Krisztus törékeny testét megfeszítették és eltemették, majd rá harmadnapra feltámadt, ugyanúgy Krisztussal együtt a Krisztus szentjeiből alkotott test is keresztre lett feszítve. Mert ők valahányan semmi másban nem dicsekszenek, csak Krisztus keresztjében, aki által mindannyian

meg lettek feszítve a világnak. Mindannyiukat eltemették Krisztussal, és fel is támadtak vele együtt, aki már belépett az új életbe.

2.2. TANÍTÓHIVATALI NÉZŐPONT

2.2.1. KATOLIKUS EGYHÁZ KATEKIZMUSA

577. Jézus a hegyi beszédet ünnepélyes figyelmeztetéssel kezdte, melyben Istentől a Sinai-hegyen az első Szövetség megkötésekor adott Törvényt az Újszövetség kegyelmének fényében mutatta be:

„Ne gondoljátok, hogy megszüntetni jöttem a Törvényt vagy a Prófétákat. Nem megszüntetni jöttem, hanem teljesé tenni. Bizony mondom nektek, míg ég és föld el nem múlik, egy i betű vagy egy vesszőcske sem vész el a Törvényből, hanem minden beteljesedik. Aki tehát csak egyet is eltöröl e legkisebb parancsok közül és úgy tanítja az embereket, azt igen kicsinek fogják hívni a mennyek országában. Aki viszont megtartja és tanítja őket, az nagy lesz a mennyek országában” (Mt 5,17–19).

578. Jézus, Izrael Messiása, aki a legnagyobb a mennyek országában, saját szavai szerint kötelességének tekintette, hogy beteljesítse a Törvényt hiánytalanul, a legkisebb előírásokig. De Ő az egyetlen, aki azt tökéletesen meg tudta tenni. A zsidók saját bevallásuk szerint soha nem tudták tökéletesen, a legkisebb parancs megszegése nélkül megtartani a Törvényt. Ezért Izrael fiai minden évben az engesztelés napján bocsánatot kérnek Istentől törvényszegéseikért. A Törvény ugyanis egyetlen egészet alkot, és amint Szent Jakab emlékeztet: „Aki minden törvényt megtart, egy ellen azonban vét, az mindegyik ellen vét” (Jak 2,10).

579. A Törvény teljes – nem csupán betű, hanem szelleme szerinti – megtartásának elvét nagyrabcsülték a farizeusok. Erre tanítván Izraelt, sok Jézus korabeli zsidót szélsőséges vallásos buzgóságra vezettek. Ez, amennyiben nem oldódott föl kázusok képmutató boncolgatásában, a népet szükségszerűen elkészítette Isten azon hallatlan beavatkozására, ami a törvény tökéletes teljesítése volt az összes bűnös helyett az egyetlen Igaz részéről.

580. A Törvény tökéletes beteljesítését senki más nem tudta megtenni, csak az isteni Törvényhozó, aki a Törvény alatt a Fiú személyében született. Jézusban a Törvény már nem kőtáblákra írtan jelenik meg, hanem a Szolga „bensejében” és „szívében” (Jer 31,33), aki, mivel „igazságban hirdet ítéletet” (Iz 42,3), „a nép szövetsége” (Iz 42,6) lett. Jézus beteljesíti a Törvényt egészen odáig, hogy magára veszi „a Törvény átkát”, melyet azok vontak magukra, „akik nem maradtak meg mindabban, amik írva vannak, hogy megtegyék”, mivel Krisztus halála „azoknak a törvényszegéseknek megváltására történt, melyeket az első szövetségben követtek el” (Zsid 9,15).

581. A zsidók és szellemi vezetőik számára Jézus rabbinak számított. Ő maga gyakran érvelt a rabbinikus törvényértelmezés formájában. Ugyanakkor Jézusnak akaratlanul össze kellett ütköznie a törvénytudókkal, mert magyarázatát nem úgy adta elő, mint egy közülük; hanem „úgy tanított, mint akinek hatalma van, s nem úgy, mint írástudóik” (Mt 7,28–29). Őbenne Istennek ugyanaz az igéje, amely a Sinai-hegyen fölhangzott az írott

Törvény Mózesnek ajándékozásakor, újra hallatja magát a boldogságok hegyén. Ez az Ige nem eltörli, hanem beteljesíti a Törvényt, isteni módon adván végső értelmezését: „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek (...). Én pedig mondom nektek” (Mt 5,33–34). Ő ugyanezzel az isteni tekintéllyel kárhoztatja a farizeusok egyes „emberi hagyományait”, melyek érvénytelenítik Isten Igéjét.

593. Jézus tisztelte a Templomot, a zsidók zarándokünnepein fölment a Templomba, és buzgó szeretettel szerette mint Isten emberek között lakásának helyét. A Templom az Ő misztériumának előképe. Megjövendöli lerombolását, de úgy, mint saját megölésének képét és az üdvtörténet új korszakának kezdetét, amikor az Ő teste lesz a végső Templom.

583. Jézus, miként előtte a próféták, a jeruzsálemi Templom iránt mélységes tiszteletet tanúsított. Itt mutatta be József és Mária a születése után negyven nappal. Tizenkét évesen úgy határozott, hogy a Templomban marad, hogy szüleit emlékeztesse, hogy neki Atyja dolgaiban kell lennie. Rejtett élete során évről évre legalább a húsvéti ünnepre fölment a Templomba; nyilvános működésének szinte ritmusát adta a zsidók nagy ünnepeinek jeruzsálemi zarándoklata.

584. Jézus úgy megy föl a Templomba, mint az Istennel való találkozás kiváltságos helyére. Számára a Templom Atyjának lakása, az imádság háza, és méltatlankodik amiatt, hogy külső előcsarnokát piaccá tették. Amikor a kereskedőket kiűzi a Templomból, Atyja iránti féltő szeretetből teszi: „Ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká!” Tanítványai emlékeztek az Írás szavára: „Emészt a házadért való buzgóság” (Zsolt 69,10; Jn 2,16–17). Föltámadása után az apostolok tiszteletteljes magatartást tanúsítottak a Templom iránt.

585. Jézus azonban szenvedésének küszöbén megjövendölte ennek a csodálatos építménynek a romlását, melyből nem fognak követ követ hagyni. Ezt mint a végső időnek jelét jövendöli, melyek az Ő húsvétjával kezdődnek meg. De ezt a próféciát eltorzítva hamis tanúk idézni tudták a kihallgatáson a főpap előtt, majd gúnyolódva a keresztre szegezett Jézus fejére olvasták.

586. Jézus egyáltalán nem volt ellenséges a Templommal szemben, ahol tanításának lényeges részeit mondta el; le akarta róni a templomadót Péterrel együtt, akit az imént tett leendő Egyháza alapjává. Sőt azonosította magát a Templommal, amikor úgy mutatta be magát, mint Isten végső emberek között lakását. Ezért testi megölése a Templom lerombolását jövendöli, ami ki fogja nyilvánítani az üdvösség története új korszakának kezdetét: „Eljön az óra, amikor sem ezen a hegyen, sem Jeruzsálemben nem fogjátok imádni az Atyát” (Jn 4,21).

1967. Az evangéliumi Törvény a régi Törvényt beteljesíti, bevégezi, fölülmúlja és tökéletesíti. A boldogságokban beteljesíti az isteni ígéretek azáltal, hogy fölemeli és „a mennyek országára” irányítja azokat. A szegényekhez, az alázatosakhoz, a megtörtekhez, a tisztaszívűekhez, a Krisztus miatt üldözöttekhez fordul, akik készségesek hittel fogadni ezt az új reményt, és így mutatja meg az Ország előre nem látott útjait.

1968. Az evangéliumi Törvény beteljesíti a Törvény parancsolatait. Az Úr beszéde nem oldja föl és nem fokozza le a régi Törvény erkölcsi előírásait, hanem előhossa rejtett erőiket és új igényeket fakaszt belőlük: kinyilatkoztatja teljes isteni és emberi igazságukat. Nem ad hozzá új, külső parancsolatokat, hanem a cselekedetek gyökerét újítja meg, a szívet, ahol az ember választ tiszta és tisztátalan között, ahol a hit, a remény, a szeretet és velük a többi erény formálódik. Így az evangélium a mennyei Atya tökéletességének követésével tökéletesíti a Törvényt, isteni nagylelkűséggel megbocsátva az ellenségeknek és imádkozva az üldözőkért.

272. Istenbe, a mindenható Atyába vetett hitet próbára teheti a rossz és a szenvedés megtapasztalása. Néha úgy tűnik, Isten távol van és képtelen a rosszat megakadályozni. Az Atyaisten mindenhatóságát a legtitokzatosabb módon nyilatkoztatta ki Fiának önként vállalt megaláztatásában és föltámadásában, melyek által legyőzte a rosszat. Így a megfeszített Krisztus Isten ereje és Isten bölcsessége, „mert Isten balgasága bölcsőbb az embereknél, és Isten gyöngesége erősebb az embereknél” (1Kor 1,24–25). Krisztus föltámadásában és fölmagasztalásában az Atya véghezvitte „hatalmas erejének cselekedetét”, és megmutatta, „milyen mérhetetlenül nagy a hatalma rajtunk, akik hiszünk” (Ef 1,19–22).

550. Isten országának eljövetele a Sátán országának veresége: „Ha pedig én Isten Lelkével űzöm ki a gonosz lelkeket, akkor bizony eljött hozzátok az Isten országa” (Mt 12,28). A Jézus által végzett ördögűzések megszabadítják az embereket a gonosz lelkek hatalmától. Elővételezik Jézus nagy győzelmét „evilág fejedelme” fölött. Krisztus keresztye által Isten Országa véglegesen megszilárdul: „Az Úr a fáról országolt”.

853. Az Egyház azonban zarándokútján azt is tapasztalja, „mekkora a távolság az általa hirdetett üzenet és azoknak emberi gyarlósága között, akikre az evangélium van bízva”. Isten népe csak a „bűnbánat és a megújulás útján”, „a kereszt szűk ösvényén haladva” képes terjeszteni Krisztus országát. „Miként azonban Krisztus a megváltás művét szegénység és üldözés közepette vitte végbe, úgy az Egyháznak ugyanezt az utat kell járnia, hogy az üdvösség gyümölcseit közölje az emberekkel”.

2.2.2. PÁPAI GONDOLATOK

SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: REDEMPTOR HOMINIS KEDZETŰ ENCIKLIKÁJA

12. Az Egyház küldetése és az emberi szabadság

Ebben a Krisztus szándéka szerint közös feladatban a keresztyéneknek már a teljes egység megvalósulása előtt meg kell találniuk azokat a szálakat, melyek összekötik őket. Ez az egység apostoli és missziós, missziós és apostoli. Ezen egységnél fogva közelíthetjük meg az emberi szellemnek azt a csodálatos örökségét, mely az összes vallásban megmutatkozott, amint ezt a II. Vatikáni Zsinat a Nostra Aetate kezdetű nyilatkozatában tanítja. Ezért közeledünk az emberi kultúra minden formájához, minden ideológiai elgondoláshoz, minden egyes jóakarató emberhez azzal a tisztelettel, megbecsüléssel és ítélőkészséggel jövünk, amely az apostolok korától kezdve meghatározta a missziós munkát és a misszionáló tevékenységet. Elegendő emlékeznünk

Szent Pálra és beszédére az athéni Areopaguson. A missziós lelkületű ember mindig nagy tisztelettel van az iránt, ami „az emberben” van: megbecsüli mindazt, amit az emberek szívük mélyén és a legsúlyosabb kérdések kutatásában megtaláltak; és tiszteli mindazt, amit az emberekben a Szentlélek művel, aki „ott fű, ahol akar”. A missziós tevékenység soha nem rombol, hanem a már létező értékeket elfogadja és újakat épít belőle, ámbár a gyakorlatban ezt az eszmét nem mindig valósították meg. A lélek megtérése pedig, melynek a misszionálásból következnie kell, a kegyelem eredménye, mert – mint jól tudjuk – a megtérésben az embernek újra teljesen meg kell találnia önmagát.

Ezért a mai Egyház különleges jelentőséget tulajdonít mindannak, amit a II. Vatikáni Zsinat a vallásszabadságról szóló nyilatkozatában, annak mindkét részében elmondott. Szívünk mélyéig átérezzük, milyen súlyosan kötelez bennünket az az igazság, melyet Isten megmutatott nekünk. Nevezetesen azt a lelkiismereti kötelezettségünket hangsúlyozzuk, amely az igazsággal kapcsolatos. Azzal az igazsággal, melynek az Egyház krisztusi alapításánál fogva őre és tanítója, mert a Szentlélek különleges oltalma támogatja, hogy hűségben tudja őrizni ezt az igazságot és a maga teljes egészében tudja tanítani. E feladat végzése közben magára Krisztusra tekintünk, aki az Evangélium első hirdetője, aztán az apostolokra, a vértanúkra és a hitvallókra figyelünk. A vallásszabadságról szóló nyilatkozat megmutatja és meggyőz minket arról, hogy Krisztus, majd utána az apostolok nem az emberektől, hanem az Istentől származó igazság hirdetésében – melyről Krisztus mondja: „a tanításom nem az enyém, hanem Azé, aki küldött engem” – minden erejüket latba vetvén megőrizték a tiszteletet az ember, annak értelme és akarata, lelkiismerete és szabadsága iránt. Ily módon az emberi személy méltósága a hirdetett igazság részévé válik, még akkor is, ha erről egy szó sem esik, hanem csak az ember iránti magatartás fejezi ki. Ez a lelkület, úgy tűnik, nagyon megfelel korunk sajátos szükségleteinek. Az igazi emberi szabadság ugyanis nem található meg mindazokban a dolgokban, melyekről a különböző rendszerek vagy egyes emberek úgy vélik, vagy azt hirdetik, hogy az a szabadság; éppen emiatt az Egyháznak a maga isteni küldetése alapján őriznie kell azt a szabadságot, mely az emberi személy igazi méltóságának alapja és föltétele.

Jézus Krisztus minden kor emberéhez, hozzánk is ugyanazzal a szóval közeledik: „megismeritek az igazságot és az igazság megszabadít titeket”. E szavak egy alapvető követelményt és egy intelmet tartalmaznak: az igaz szabadság elemi föltétele az igazsággal iránti tisztességes lelkület; az intellektus arra figyelmeztet, hogy kerülni kell minden színlelt szabadságot, minden felületes és csak az egyik félnek kedvező szabadságot, s végül azt a szabadságot, mely nem hatja át az ember és a világ teljes igazságát. Ma is, kétezer évvel később, Krisztus úgy jelenik meg előttünk, mint aki meghozza az embernek az igazságban gyökerező szabadságát; mint aki megszabadítja az embert mindentől, ami megkötné, csökkentené vagy gyökerében, azaz az ember szívében, lelkében és lelkiismeretében megfojthatná a szabadságát. Mily csodálatosan igazolták és igazolják ma is ugyanezt azok az emberek, akik Krisztus által és Krisztusban elnyerték az igazi szabadságot, és tanúivá váltak ennek, még az üldözések közepette is!

Maga Krisztus, amikor fogolyként ott állt Pilátus ítélőszéke előtt, és Pilátus faggatta őt a főtanács tagjainak vádjai felől, nemde ezt felelte: „Én arra születtem és azért jöttem e világra, hogy tanúságot tegyek az igazságról”? Életének e fontos percében a bíró előtt

elmondott szavaival Krisztus igazában megismétli a korábban mondottat: „megismeritek az igazságot, és az igazság megszabadít titeket”. Az apostolok idejétől fogva oly sok századon keresztül nemde ugyanez a Krisztus jelent meg az igazság miatt elítélt emberekben, és ment meghalni azokban, akiket az igazságért halálra ítélték? Vajon fölhagy-e azzal, hogy szószólója és ügyvédje legyen annak az embernek, aki „Lélekben és igazságban” él? Kétségtelen, ahogyan nem hagy föl a közbenjárással az Atyánál, úgy nem hagyja el az emberi történelmet sem. Az Egyház pedig, ámbár történelmében sok az emberi gyengeség, állandóan követi Őt, aki ezt mondta: „elérkezik az óra és már itt is van, amikor igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát, mert az Atya ilyen imádókat akar... Az Isten lélek, ezért akik imádják, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk”.

SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: MULIERIS DIGNITATEM KEZDETŰ APOSOTLI LEVELE

12. A Teremtés könyvében a protoevangélium szavai megengedik, hogy áttérjünk az evangéliumra. Az embernek ott meghirdetett megváltása itt valósággá lesz Jézus Krisztus küldetése és személye révén, s ebből megismerjük, mit jelent a megváltás az asszony hivatásában és méltóságában. Ennek jelentőségét még jobban megvilágítják Krisztus szavai és a nők iránti egész magatartása, mely feltűnően egyszerű, éppen ezért szokatlan saját korának hátterében szemlélve. Ezt a magatartást nagy világosság és mélység jellemzi. Sok asszony tűnt föl a Názáreti Jézus missziós útján, és mindegyik találkozás megerősíti az evangéliumból fakadó „új életet”, amelyről már beszéltünk.

Általában elfogadják – még azok is, akik gyalázzák a keresztény örömhírt –, hogy Krisztus kortársaival szemben védője volt az asszony méltóságának és ebből fakadó hivatásának. Ez olykor csodálkozást és értetlenséget váltott ki, gyakran szinte a botránkozásig: „Csodálkoztak azon, hogy asszonnyal beszélget;” mert e magatartás eltért a kortársakétól. Még maguk Krisztus tanítványai is „csodálkoztak” rajta. A farizeus, akinek házába betért a bűnös asszony, hogy Jézus lábát megkenje kenettel, ezt mondta magában: „Ha próféta volna, tudná, hogy ki és miféle az, aki érinti: hogy bűnös asszony.” Még nagyobb fölháborodást vagy „szent méltatlankodást” váltott ki az önmagukkal elégedett hallgatók között Jézus kijelentése: „Bizony mondom nektek, hogy a vámosok és az utcanők megelőznek benneteket az Isten országában”.

Aki így beszél és cselekszik, igazolja, hogy tökéletesen ismeri „az ország misztériumait”. Ő tudta, „mi lakik az emberben”, lelkében és szívében. Ő tanúja volt Isten örök tervének, ki az embert a saját képére és hasonlatosságára teremtette. Ő a legmélyebben ismerte a bűn következményét, „a gonoszság misztériumának” keserű gyümölcsét, mely az emberi szívben elhomályosította az isteni hasonlatosságot. Milyen jelentős mégis, hogy Jézus az írástudókkal a házasságról és annak fölbonthatatlanságáról folytatott párbeszédében a törvény ismerőivel szemben a „kezdetre” hivatkozott! Akörül folyt a vita: „szabad-e a férfinak valamilyen okból elbocsátania a feleségét”; és ezzel az asszony jogai, a házasságban betöltött helyzete, méltósága került szóba. A vitázók úgy vélték, hogy az Izraelben érvényes mózesi törvény az ő oldalukon áll: „Mózes azt a parancsot adta, hogy adjunk válólevelet és (az asszonyt) bocsássuk el.” Erre válaszolt Jézus: „Mózes a szívetek keménységére való tekintettel engedte meg nektek, hogy elbocsássátok feleségeket, de kezdetben nem így volt”. Jézus a „kezdetre” hivatkozik, az

embernek férfivá és nővé való teremtésére, Istennek arra a rendelkezésére, amelynek alapja, hogy mindketten „az ő képére és hasonlatosságára” lettek teremtvén. Ha tehát a férfi „elhagyja atyját és anyját” és úgy kötődik feleségéhez, hogy ketten „egy test lesznek”, érvényes a magától Istentől eredő törvény: „Amit Isten egybekötött, azt ember szét ne válassza”.

Ennek az „éthosznak” az elvét, mely kezdettől fogva bele van írva a teremtés igazságába, most Krisztus megerősíti a hagyománnyal szemben, amely megengedte a férfi és az asszony közti egyenlőtlenséget. E hagyomány alapján a férj uralkodott, figyelmen kívül hagyva az egyenlőséget és az asszony méltóságát, amit a teremtés „étosza” biztosít a házasságban összekapcsolódott személyek számára. Ezt az „étoszt” idézi és erősíti meg szavaival Krisztus: ez az evangélium és a megváltás „étosza”.

Asszonyok az evangéliumban

13. Ha végiglapozzuk az evangéliumot, sok különböző korú, rendű és rangú nővel találkozunk. Van köztük testileg torzult, mint például az, akit „már tizenhét éve gyötört a betegség lelke, teljesen meg volt görbedve, úgy, hogy nem is tudott fölegyenesedni”, vagy Simon anyósa, aki „lázasan feküdt”, vagy az az asszony, „aki már tizenkét éve vérfolyásban szenvedett”, aki senkit sem érinthetett, mert úgy vélték, tisztátalanná teszi az embert. Ezek a nők valamennyien meggyógyultak; az utoljára említett (a vérfolyásos asszonyt), aki a „sokaságban” megérintette Jézus ruháját, Jézus megdicsérte nagy hitéért: „A hited megmentett téged.” Ezek mellett ott van Jairus leánya, akit holtából hívott életre Jézus, szelíden szólítva: „Kislány, parancsolom, kelj föl”. És ott van a naimi özvegy, kinek egyetlen fiát Jézus föltámasztotta, és eme tettéhez fűzte irgalmas jóságának kifejezését: „megesett rajta a szíve és megszólította: Ne sírj!” És végül a kananeita asszony, az az asszony, aki hitéért, alázatosságáért és azért a nagyságért, melyre csak egy anyai szív képes, kiérdemelte Jézus különleges dicséretét: „Asszony, nagy a te hited. Legyen akaratod szerint.” A kánaáni asszony leánya gyógyulásáért könyörgött.

Az asszonyok, akikkel Jézus útközben találkozott, s akik tőle nagy kegyelmeket nyertek, követték őt – amikor apostolaival bejárta a városokat és a hegyi falvakat, prédikálva és hirdetve Isten országának evangéliumát –, „és vagyonukból gondoskodtak róla”. Az Evangélium megnevezi közülük Johannát, Heródes intézőjének feleségét, Zsuzsannát „és még sok más”.

Gyakran szerepelnek asszonyok a példabeszédekben, melyekkel Jézus az Isten országáról szóló igazságokat igyekszik megvilágítani. Így az elveszett drachma, a kovász, az okos és balga szüzek történetében. Különösen jelentős az özvegy két fillérének története. Amikor a gazdagok adakoztak a templom perselyébe ..., egy szegény özvegy két fillért adott. Ekkor Jézus így szólt: „Ez a szegény özvegy többet dobott be, mint bárki más. Mert a többiek a feleslegükből adtak..., ő azonban mind odaadta, ami szegénységéből telt: egész megélhetését.” Így Jézus őt állította példaképül, őt védte meg, mert annak a kornak a jogrendszerében az özvegyek teljesen védtelenek voltak.

Jézus tanításában és egész magatartásában semmi olyat sem találunk, ami – korának szokása szerint – az asszony hátrányos helyzetét tükrözné. Sőt ellenkezőleg, az ő szavai és tettei mindig kifejezik a nőt megillető tiszteletet és megbecsülést. A meggörnyedt asszonyt „Ábrahám leányának” nevezte, holott ez a kifejezés („Ábrahám fia” formában)

az egész Szentírásban csak a férfiakat illette meg. Golgotára vezető útján Jézus így szólt az asszonyokhoz: „Jeruzsálem leányai, ne engem sirassatok!” Ilyen módon szólani a nőkről és a nőkhöz, nemkülönben így bánni velük, a kor uralkodó szokásához képest teljességgel „új” volt.

Ez még nagyobb jelentőségű volt azoknak a nőknek az esetében, akiket a közvélemény elítélt mint bűnösöket, utcanőket, házasságtörőket. Ott van a samaritánus asszony, akinek Jézus maga mondta: „Jól mondtad, hogy nincs férjed, mert volt ugyan öt férjed, de akid most van, az nem férjed.” Amikor az látta, hogy ismeri élete benső titkait, fölismerte benne a Messiást, és sietett, hogy közölje ezt a városbeliekkel. A megelőző párbeszéd egyike a legszebbeknek az Evangéliumban. Ott van továbbá a közismert bűnös asszony, aki minden elmarasztalás ellenére belépett a farizeus házába, hogy Jézus lábát kenettel megkenje. A házigazdának, aki ezen megütközött, Jézus ezt mondta róla: „Sok bűne bocsánatot nyer, mert nagyon szeretett”.

És végül talán a legjelentősebb jelenet az összes találkozások között, amikor Jézushoz vitték a házasságtörésen ért asszonyt. A provokatív kérdésre: „Mózes a törvényben megparancsolta nekünk, hogy az ilyet meg kell kövezni; te mit mondasz?”, Jézus így válaszolt: „Aki közületek bűn nélkül való, az vesse rá az első követ.” A válasz igazságának oly ereje volt, hogy „egyik a másik után eloldalgott, kezdve a véneken”. Jézus egyedül maradt az asszonnyal. „Hol vannak? Senki sem ítélte el téged?” – „Senki, Uram.” – „Én sem ítélek el; menj, és ezután már ne vétkezzél többé”.

Ezek az epizódok világos összképet adnak: Krisztus az, aki „tudja, mi lakik az emberben, a férfiban és a nőben. Ismeri az ember méltóságát és szépségét Isten színe előtt. Ő maga, Krisztus ennek a szépségnek végső megerősítése. Mindaz, amit mond vagy tesz, a megváltás húsvéti misztériumában nyeri el végleges beteljesedését. Jézus magatartása az asszonyokkal kapcsolatban, akikkel messiási küldetésének útján találkozott, tükrözi Isten örök tervét, aki mindegyiküket megteremtven, Krisztusban kiválasztja és szereti. Tehát bármelyikük az „az egyedüli teremtmény, akit Isten önmagáért akart”. Mindegyik „kezdetől” kapja a személyi méltóság örökségét mint asszony. A názáreti Jézus ezt a méltóságot megerősíti, megújítja, az evangéliumhoz és a megváltáshoz kapcsolja, amiért e világba küldetett. Ezért kell Jézusnak a nőkre vonatkozó minden szavát és gesztusát a húsvéti misztérium fényében szemlélünk. Ilyen módon találja meg mindegyik teljes jelentését.

SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: REDEMPTORIS MISSIO KEZDETŰ ENCIKLIKÁJA

89. A missziós lelkiség ismertetőjele az apostoli szeretet, ami sajátja volt Krisztusnak, aki azért jött, „hogya Isten szétszóródott gyermekeit egybegyűjtse” (Jn 11,52), a jó pásztor lelkülete, aki ismeri juhait, keresi őket, és odaadja értük életét (vö. Jn 10). Akiben missziós lelkület van, azt átjárja Krisztusnak a lelkek iránti lángoló szeretete, és Krisztus módján szereti az Egyházat.

„A lelkekért való buzgóság” serkentse a misszionáriust; ez a buzgóság Krisztus szeretetéből fakad, amely figyelmes és gyengéd, irgalmas és jóságos, készséges, és enyhíti az emberek gondját. Krisztus szeretete fenséges: Ő az aki, „tudta, mi lakik az emberben” (Jn 2,25), mindenkit szeret, akinek felajánlotta a megváltást, és fájt neki, ha visszautasították.

A misszionárius a szeretet embere, hogy minden testvérének hirdethesse, Isten szereti őt, és ő is viszonzszeretheti Őt; szeretetét mindenki iránt azzal kell tanúsítania, hogy hajlandó feláldozni életét felebarátaiért. A misszionárius „egyetemes testvér”; magáévá teszi az Egyház lelkületét és nyitott szellemiségét, minden nép és minden ember, főleg a kicsinyek és szegények gondját. Nem ismer határokat és válaszfalakat fajok, osztályok és meggyőződések között. Isten szeretetének jele a világban, annak a szeretetnek, amely senkit sem rekeszt ki és senkit sem részesít előnyben.

Végül úgy kell szeretnie az Egyházat, mint ahogyan „Krisztus szerette az Egyházat, és feláldozta magát érte” (Ef 5,25). A misszionárius számára a legfőbb az a szeretet, amely önmagát is kész odaadni, minden más ennek van alárendelve. Csak az Egyház iránti szeretet képes erősíteni a misszionárius buzgóságát; mindennapi törődése – ahogyan Szent Pál mondja – „minden egyháznak a gondja” (2Kor 11,28). Egyetlen misszionáriust sem „szakíthat el a Krisztus iránti hűség az az Egyház iránti hűségtől”.

SZENT II. JÁNOS PÁL PÁPA: PASTORES DABO VOBIS KEZDETŰ APOSTOLI BUZDÍTÁSA

43. „A megfelelő humán képzés nélkül az egész papnevelés alaptalan lenne.” A Szinódus Atyáinak megállapítása nem csupán olyan „tényt” szögez le, melyet a mindennapi értelmes gondolkodás és tapasztalat megkövetel és bizonyít, hanem olyan igényt fogalmaz meg, melynek mélyebb és sajátos okai magának a papnövendéknek és a majdani szolgálatnak a természetében vannak.

A papnak ugyanis, akit azért nevelnek, hogy Jézus Krisztusnak, az Egyház Fejének és Pásztorának „élő képmása” legyen, el kell érnie azt az emberi tökéletességet, mely Isten emberré lett Fiában ragyog, s különleges fénye van a másokkal való érintkezésben, miként ezt az evangélisták ránk hagyták. A papszolgálat az igehirdetés, a szentségek kiszolgáltatása, a közösség keresztyén szeretetre vezetése „Krisztus nevében és személyében”, de mindez csak konkrét emberekkel történhet meg. „Minden főpapot az emberek közül választanak, s arra rendelnek, hogy az Isten tiszteletében képviselje az embereket” (Zsid 5,1). Ezért a pap humán képzésének rendkívüli jelentősége van azokkal kapcsolatban, kikhez küldetése szól. Hogy szolgálata az emberek számára hihető és elfogadható legyen, a papnak olyan emberségesnek kell lennie, hogy ebben az emberek ne akadályt, hanem hidat találjanak, melyen gyorsan elérkezhetnek Jézus Krisztushoz, az ember megváltójához; szükségesnek látszik tehát, hogy a pap Őt követve, aki „tudta, mi lakik az emberben” (Jn 2,25; vö. 8,3-11), képes legyen ismerni az emberi lélek mélységét, fölfedezni nehézségeit és kérdéseit, előmozdítani a dialógust és a lelkek közeledését, bizalmat és együttműködést ébreszteni, s higgadt és tárgyilagos ítéletet alkotni mindenről.

Minderről azonban nemcsak a leendő pap saját érlelődése érdekében kell gondoskodni, hanem leendő szolgálatára tekintettel is. A papnövendékek alakítsák ki tehát magukban azokat az emberi tulajdonságokat, melyek a szabad, erős és kiegyensúlyozott „személyiség” alapfeltételei, röviden egy olyan személyiséggé, mely képes hordozni a pásztori felelősséget. A jelölteket úgy kell nevelni, hogy szeressék az igazságot és a hűséget, mindenkit tiszteljenek, mindenben legyenek igazságosak, adott szavukat tartsák meg, legyenek együttérzők, tudjanak álhatatosak és kitartók lenni, s végül hogy helyesen ítéljenek a dolgokról és az emberekről, s mindig a jó mellett döntsenek.

Mindezt, ami az emberi neveléshez annyira szükséges, Pál apostol röviden és tömören sorolja föl: „Egyébként, testvérek, ami igaz, szemérmes, igazságos, tiszta, szeretetreméltó, jó hírnevet szerez, ami erényes és dicséretes, arról gondolkozzatok” (Fil 4,8). S nem véletlen, hogy ezen emberi erények példájaként önmagát állítja a krisztushívók elé: „Amit tanultatok és elfogadtatok, hallottatok és bennem láttatok, azt tegyétek” (4,9).

Különleges jelentőségű a „kapcsolatteremtés és fönntartás képessége”, mely megkönnyíti a mások rendelkezésére állást és az érintkezést: lényeges tulajdonság ez a papok számára, akik a közösségben arra hivatottak, hogy a „közösség művészei” legyenek. Ebből következően a pap ne legyen erőszakos, sem veszekedős, hanem szelíd és kedves, vendégszerető, szavában és érzéseiben őszinte, okos és művelt, jóakarátú és szolgálatkész, barátságos s mások között is kapcsolatot létrehozni képes, megbocsátásra és vigasztalásra kész (vö. 1Tim 3,1-5; Tit 1,7-9). A mai emberek, mivel főként a nagy városokban a tömegben elszemélytelenednek vagy, épp ellenkezőleg, elmagányosodnak, egyre inkább vonzódnak a közösség felé: s éppen ez ma az evangéliumi üzenet legbeszédesebb jele és leghatékonyabb útja.

Ebbe az összefüggésbe tartozik az érzelmi érettség, az a nem könnyen megszerezhető, de nagyon meghatározó tulajdonság, mely sarkpontja szinte az egész igaz és felelős szeretetre való nevelésnek.

2.3. LITURGIKUS NÉZŐPONT

2.3.1. AZ EVANGÉLIUMI SZAKASZ KAPCSOLÓDÁSI PONTJAI A SZENTMISE SZERTARTÁSÁNAK EGYÉB SZÖVEGEIVEL

A templom megtisztítását elbeszélő, jánosi evangéliumi szakaszhoz (Jn 2, 13-25) a két választható *kezdőének* közül a második (Ez 36, 23-26) szorosan kapcsolódik: „Ha majd elismeritek, hogy én vagyok a ti szent Istenetek: egybegyűjtelek titeket az egész világról. Tiszta vizet hintek rátok, és megtisztítlak minden gonoszságtól: új lelket adok belétek – mondja az Úr”.

Az *olvasmány* (Kiv 20, 1-17) a tízparancsolat, pontosabban mondva Isten „tíz szava” (dekalógus) kihirdetését mutatja be. A hosszabb forma egyik mondatában az evangéliumi epizódban is megmutatkozó gondolatvilágra ismerhetünk: „én, az Úr, a te Istened féltékeny Isten vagyok!” – mindkettőt az Isten iránti feltétlen, mondhatjuk, hogy szenvédélyes szeretet járja át (vö. az evangéliumban idézett zsoltár szavait: „Emészt a házadért való buzgóság” /Zsolt 69,10/).

A *szentleckében* (1 Kor 1, 22-25) a Jézus korabeli zsidóság egyes képviselőinek az evangéliumi szakaszban is bemutatott magatartására ismerhetünk Pál szavaiban: „A zsidók csodajeleket kívánnak, a görögök bölcsességet követelnek, mi azonban a megfeszített Krisztust hirdetjük”.

Az *áldozási énekben* (Zsolt 83,4-5) visszaköszön az Úr és az ő háza iránti szeretet: „A veréb is otthont talál magának és fészket a gerle, ahová fiait helyezze; én a te oltárodnál, Seregek Ura, Istenem és Királyom! Boldogok, akik házadban laknak és téged örökké magasztalnak”.

2.3.2. LITURGIKUS ÉNEKEK

ÉNEKLŐ EGYHÁZ

Szemeim mindenkor (536)

<http://nepenektar.hu/idoszak/nagybojt/liturgia/33/intr/552/szemeim-mindenkor-oculi-mei>

Kelj fel, Uram (537)

<http://nepenektar.hu/idoszak/nagybojt/liturgia/33/gr/553/kelj-fel-uram-exsurge-domine>

Hozzád emelem az én szemeimet (537)

<http://nepenektar.hu/idoszak/nagybojt/liturgia/33/tr/554/hozzad-emelem-az-en-szemeimet-ad-te-levavi-oculos>

GITÁROS ÉS TAIZÉI ÉNEKEK

Oculi nostri (Taize)

<https://www.youtube.com/watch?v=1D8UY3O4xXg>

Mert Te, Uram

<https://www.youtube.com/watch?v=8us7KtVF5So>

2.4. PEDAGÓGIAI NÉZŐPONT

2.4.1. EVANGÉLIUM TÉMÁJÁT FELDOLGOZÓ IRODALMI MŰ

Reményik Sándor: Üres templomban

Így szoktam ezt: ha száll az alkonyat,
az üres templomba besurranok.
Egy lélek, aki Istent látogat.
A szentek komoly arca rámragyog.

Ha násznép járt ma itt: feledve rég,
és mise sincs, se karinges papok,
az oltáron két öröklámpa ég,
az Istenemmel egyedül vagyok.

A templom üres, a lelkem tele.
Megértjük egymást, pedig nincs szavunk,
itt állok, szemben állok Ő vele
s nem látja senki, hogy együtt vagyunk.

Állok, térdre nem hajt a vágy hatalma
csak fürkészem a nagy Akaratot;
úgyis addig állok, míg Ő akarja
s ha nem akarja: összeroskadok.

Olyan végtelen áhitat fog el,
mintha erdőben néznék csillagot,
ahol az örök, ős csend ünnepel,
pedig – csupán egy templomban vagyok.

2.5. KÉRDÉSEK AZ EVANGÉLIUMHOZ

– Nekem milyen a kapcsolatom a templommal? Hogyan tekintek a templomra?

3. ORATIO – IMÁDSÁG

A szentmise első könyörgése

Istenünk, minden irgalom és jószág forrása, te a böjt, az imádság és az irgalmas szeretet gyakorlása által gyógyulást adsz bűneinkre. Nézd jóságosan őszinte bűnbánatunkat, és amikor vétkeinket beismerve meghajlunk előtted, emelj föl minket szüntelen irgalmaddal. A mi Urunk, Jézus Krisztus, a te Fiad által, aki veled él és uralkodik a Szentlélekkel egységben, Isten mindörökkön-örökké. Ámen.

Imádság

Mennyei Atyánk, Jézus nevében kérünk, küldd el Szentlelkedet, hogy megtisztítson minket és megértesse velünk, hogy minden ember teste a Lélek temploma! Ámen.

4. CONTEMPLATIO – SZEMLÉLŐDÉS

Ne tegyétek Atyám házát vásárcsarnokká! (Jn 2,13-25)

(Forrás: Cathopic)

5. CONDIVISIO – MEGOSZTÁS

Örömhír megfogalmazása: Nekem ebben a szakaszban az az örömhírem, hogy...

- a Szentlélek temploma vagyok én is.
- Jézus meg tud engem is tisztítani a bűneimtől.

6. ACTIO – TETTEKRE VÁLTÁS

Tanúságtétel megfogalmazása: Az evangéliumi szakasz arra ösztönöz, hogy...

- tisztelettel tekintsek magamra és minden emberre egyaránt.

IMPRESSZUM

A *Lectio divina segédanyagok*, amiknek felépítése a *lectio divina* módszer felosztását követi, segítik az evangéliumi szakasz imádságos elmélyítését.

Lectio divina segédanyag, Nagyböjt 3. vasárnap („B” év)

Borítófotó © Virtual Scriptures

A Biblia szövegének fordításait a következő forrásokból vettük át:

- liturgikus szöveg: igenaptar.katolikus.hu (utolsó letöltés 2020. szeptember 18.)
- a görög szöveget az SBLGNT (utolsó letöltés 2020. május 11.)
- latin fordítás: Vatikán online archívuma (utolsó letöltés 2020. május 14.)
- további magyar fordítások: szentiras.hu (utolsó letöltés 2020. május 12.)

Szent Ágoston prédikációjának részletét a Bibbia dei Padri olasz nyelvű kiadvány alapján, valamint Orgienész gondolatait az angol nyelvű Catena Aurea alapján Hegyi László fordította.

Katolikus Egyház Katekizmusa: archiv.katolikus.hu/kek (utolsó letöltés 2020. május 15.)

Pápai gondolatok: regi.katolikus.hu (utolsó letöltés 2020. szeptember 14.)

Reményik Sándor: Üres templomban – <https://www.ars-sacra.hu/vers.php?vers=19>

A *Lectio divina segédanyag* összeállításában a lectio divina munkacsoport működött közre, melynek vezetője Nyúl Viktor, egykori és jelenlegi tagjai pedig: Asztalos Gábor Tamás, Asztalos Livia, Csonka Laura, Endrédi Melinda, Geiszelhardt Sára, Görföl Tibor, Grász-Szily Boglárka, Haász Rebeka Anna, Fazekas Zsófia, Hegyi László, Járai Ferenc, Máté Mária Magdolna Teréz nővér, Mohay Réka, Molnár Dzszenifer, Nyúlné Révfalvi Ildikó, Rácz Dávid, Rácz Édua Anna, Roszkopf Rita, Sárszegi Judit, Szabóné Nagy Katalin, Vermes Nikolett, Zimonyi Géza.

Ezen kiadvány tartalma szerzői jogi védelem alatt áll. A szerzői jogok tulajdonosai a fentebb említett esetekben az ott megjelölt jogtulajdonosok, külön meg nem jelölt esetekben a Pécsi Egyházmegye. Hitbuzgalmi és lelkipásztori célra a kiadvány anyaga szabadon felhasználható.

Kiadja a Pécsi Egyházmegye, 2024

7621 Pécs, Dóm tér 2.

E-levelcím: lectio.divina@pecs.egyhazmegye.hu

Honlap: lectiodivina.hu

Verziószám: 1.04